

2018 ARALIK

Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Projesi (TANAP)

Yeniden Yerleşim Eylem Planı

Dördüncü Dış İzleme ve Değerlendirme Rapor Özeti

YÖNETİCİ ÖZETİ

1. Bu rapor, Yeniden Yerleşim Dış İzleme Paneli'nin (Panel) 3-19 Ekim tarihleri arasında gerçekleştirdiği Dördüncü Yarıyılık Dış İzleme ve Değerlendirme çalışmasının bulgularını sunmaktadır.

2. Panel'in dördüncü ziyareti itibarıyla Proje'nin arazi edinimi ve inşaat sürecinde kaydettiği ilerleme ile ilgili son durum şu şekildedir: Lot 2 ve Lot 3'te arazi çıkışı tamamlanmıştır. Lot 2 ve Lot 3'ün inşaat müteahhitleri ön kabul için başvurularını yapmışlardır ve TANAP'tan onay beklemektedirler. Lot 1'de arazilerin eski haline getirilmesi çalışmaları ve arazi çıkışı süreci devam etmekte olup Aralık 2018 itibarıyla bu çalışmaların tamamlanması beklenmektedir. Marmara Deniz Geçişi inşaatı Şubat 2018'de tamamlanmış olup inşaat çalışmaları Lot 4'ün geri kalanında devam etmektedir. Projeden etkilenen toplam (geçici hariç) 25,713 şahıs ve kamu parselinin 22,013'si (%85.5) Proje adına tescil edilmiştir.

3. Dördüncü Yarıyılık Dış İzleme ve Değerlendirme çalışmasının metodolojisi şunları içermektedir:

- İlgili dokümanların incelenmesi;
- Ziyaret edilecek köylerin seçimi için kriterlerin belirlenmesi;
- Ankara Merkez ofiste ilgili Proje çalışanları (TANAP Sosyal Etki, Arazi Edinimi ve Kamulaştırma ile Sosyal ve Çevresel Yatırım Programları ekipleri, Geçim Kaynakları Geri Kazandırma Uzmanları ve Lot 3 Arazi Edinimi ve İzinler Baş Uzmanı) ile toplantıların gerçekleştirilmesi;
- Belirlenen köylerde muhtarlarla ve projeden etkilenen kişilerle görüşmeler içeren saha çalışması yapılması;
- Saha çalışmasını takiben Ankara'da Kalite Sağlık Güvenlik Çevre ve Sosyal Direktörü, TANAP Sosyal Etki ile Arazi Edinimi ve Kamulaştırma Ekipleri ile temel bulguların paylaşılması.

4. Panel, özellikle üçüncü ziyaret sırasında incelenemeyen durumların gözlemlenebileceği köyleri ziyaret etmeyi talep etmiştir. Bu çerçevede, saha çalışması öncesinde belirlenen koşulları sergileyen 18 köy ve 1 beldenin üç mahallesinde görüşmeler yapılmıştır. Belirlenen kriterlerden **köy bazında** olanlar şunları içermektedir:

- (1) Arazi çıkışının tamamlandığı köyler,
- (2) Birden fazla Proje ögesinden etkilenen köyler,
- (3) Uzun süredir devam eden şikayetlerin olduğu köyler,
- (4) Arazi toplulaştırmasının devam ettiği köyler,
- (5) Ortak alan kaybına uğramış köyler,
- (6) Balıkçılık Geçim Kaybını Önleme Planı'nın uygulandığı köyler,
- (7) Köy düzeyinde geçim destek paketlerinden yararlandırılacak köyler,
- (8) Birden çok boru hattının geçtiği köyler.

Projeden etkilenen kişiler bazında belirlenen kriterler ise şunları içermektedir: (1) Geçim destek paketlerinden ve geçici nakit desteğinden yararlanan kişiler, (2) kadın arazi sahipleri/ kullanıcıları ve hassas kişiler, (3) çoklu boru hattı etkisi için ek tazminat alan kişiler, (4) artık

alan alan ürün ödemesi almış kişiler, (5) boru hattı inşaatından anlamlı büyüklükte arazisi etkilenen kişiler.

5. 6-13 Ekim tarihleri arasında gerçekleştirilen saha çalışmasında Panel, muhtarlar, kadın arazi kullanıcıları, projeden etkilenen kişiler, geçim destek paketleri ve geçici nakit geçim desteğinden yararlandırılmak üzere seçilmiş olan kişilerle görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde değinilen konular arazi edinimi sürecini, Proje'nin geçim kaynakları ve hassas kişiler üzerindeki etkilerini, arazi ediniminin kümülatif etkilerini, arazilerin eski haline getirilmesi sürecini, arazi kullanım kısıtlarının olası etkilerini, istihdam olanaklarını, Proje'nin ortak araziler, doğal kaynaklar, altyapı, mezarlıklar ve kültürel miras üzerindeki etkilerini, paydaş katılımını, şikayet giderme mekanizmasını, kadınların entegrasyonunu ve Sosyal ve Çevresel Yatırım Programları'nın köyler üzerindeki etkilerini içermektedir.

6. Dördüncü dış izleme çalışmasının temel bulguları aşağıdaki tabloda sunulmaktadır. Tabloda sunulan bulgular son iki ziyarette ulusal yasalar ve uluslararası standartlarla uyumlu olduğu tespit edilen ve büyük ölçüde aynı kalmış olan konuları (şahıs ve kamu arazilerinin edinimi, TANAP Destek Fonu (RAP Fonu), kültürel miras, kadınların entegrasyonu) içermemektedir.

7. Panel, **9 temel konuyu** incelemiş ve bunlardan sadece **ikisinde**—Yeniden Yerleşim Eylem Planı (YYEP) Yönetimi ile Arazilerin Eski Haline Getirilmesi ve Arazi Çıkışı Süreci—iç izleme ve arazilerin eski haline getirilmesi konularındaki bazı eksiklikler nedeniyle Proje uygulamalarının uluslararası standartlara **kısmen uyumlu olduğu** tespit etmiştir. Öt e yandan, diğer konularda (Arazi Edinimi, Geçim Kaynaklarının Geri Kazandırılması, Hassas Kişiler, Proje Faydalarının Paylaşımı, Kümülatif Etkiler, Paydaş Katılımı ve Şikayet Giderme Mekanizması) Proje uygulamaları uluslararası finans kurumları standartları ile **uyumlu** olarak değerlendirilmiş olup, yine de bu konularda da söz konusu standartlara tam uyumun sağlanması için bazı ilave öneriler getirilmiştir. Panel'in temel bulguları aşağıda sunulmuştur.

Konu	Dördüncü Panel Ziyareti Temel Bulguları	Dördüncü Panel Ziyareti Başlıca Önerileri
Yeniden Yerleşim Eylem Planı (YYEP) Yönetimi	İnsan Kaynakları Planlaması ve Yönetimi: <ul style="list-style-type: none">- TANAP Merkez Ofis: Panel Yeniden Yerleşim Uzmanı'nın aşırı iş yükü taşıdığından endişe etmektedir ve en azından kısa süreli (önümüzdeki 6 ay için) ek desteğe ihtiyacı olduğu görüşündedir.- Geçiş ve İşletme dönemine ilişkin: Geçiş ve işletme dönemindeki işleri yürütmek amacıyla 4 TANAP Sosyal Etki Uzmanı görevlerine devam edecektir. Paydaş Katılımı Planı: Paydaş Katılım Planı Ek 2 (Yeniden Yerleşim Planına İlişkin Paydaş Katılımı Uygulama Rehberi) 2019 yılını kapsayacak şekilde güncellenmiştir. YYEP İzleme Planı: YYEP İzleme Planı'nın geçim kaynaklarını geri kazandırma ve şikayet giderme mekanizmasına ilişkin çıktı ve/veya sonuç göstergelerini de içerecek şekilde	İnsan Kaynakları Planlaması ve Yönetimi: Yeniden Yerleşim Uzmanı'na geriye kalan işlerin tamamlanması için en azından 2019 ortasına kadar ek personel desteği sağlanmalıdır. YYEP İzleme Planı: YYEP İzleme Planı'nın geçim kaynaklarının yerine konması ve şikayet mekanizmasına ilişkin çıktı ve/veya sonuç göstergelerini de içerecek şekilde güncellenmesi en kısa zamanda tamamlanmalıdır. İç İzleme ve Değerlendirme: Altıncı ve Yedinci Çeyrek Dönem İç İzleme Raporları tamamlanmalıdır. Bu raporlara şikayet mekanizmasının kalite takibi bulguları ve Balıkçılık Gelir Kaybı Önleme Planı ikinci tur izlemesinin bulguları da dahil edilmelidir. Çıktı ve/veya sonuç

Konu	Dördüncü Panel Ziyareti Temel Bulguları	Dördüncü Panel Ziyareti Başlıca Önerileri
	<p>yapılması için gereken güncelleme zaman yetersizliği sebebiyle yapılamamıştır.</p> <p>İç İzleme ve Değerlendirme: Altıncı ve Yedinci Çeyrek Dönem İç İzleme Raporları zaman ve personel yetersizliği nedeniyle tamamlanamamıştır. Ancak bazı güncellenmiş izleme verileri bir PowerPoint sunum halinde Panel'e sunulmuştur. Şikayet giderme mekanizmasının kalite takibi başlamıştır. Balıkçılık Gelir Kaybı Önleme Planı'na ilişkin ikinci tur izleme görüşmeleri tamamlanmıştır. Bu iç izleme ve değerlendirme çalışmaları bulguları henüz raporlanmamıştır.</p>	<p>göstergelerinin belirlenmesini takiben geçim kaynaklarına ilişkin izleme çalışması mümkün olan en kısa zamanda başlatılmalıdır.</p>
Arazi edinimi	<p>Şahıs ve kamu arazilerinin edinimi: Herhangi bir sorun tespit edilmemiştir.</p> <p>Geçici olarak kiralanan araziler: TANAP ilgili kamu kurumları ile tüm kamp sahalarının devredilmesine ilişkin protokoller imzalamaktadır. Bu protokollere göre kampların yerlerinde kalması veya tesis, malzeme ve ekipmanların taşınması durumunda arazilerin eski haline getirilmesi konusunda arazi sahipleri ile anlaşma sağlanması sorumluluğu ilgili kamu kurumlarına devredilmektedir. TANAP'ın verdiği bilgiye göre, söz konusu 6 kamp sahasından 3'ü kamu arazileri üzerinde olup, kalan 3 kamp sahası (Sivas/Hafik, Ankara/Polatlı, Yozgat/Doğankent) hem şahıs hem kamu arazileri üzerindedir. Kamp sahalarının ilerideki kullanımı henüz bir netleşmemiştir.</p>	<p>Geçici olarak kiralanan araziler: TANAP ilgili kamp sahalarının arazilerin eski haline getirilmesinin imzalanan protokollere uygun olarak yapıldığından emin olmak için ilgili kamu kurumlarıyla temas halinde olmalıdır.</p>
Arazilerin Eski Haline Getirilmesi ve Arazi Çıkışları	<p>Arazilerin eski haline getirilmesinde gelinen durum:</p> <p>Lot 1: İnşaat müteahhidinin arazilerin eski haline getirilmesiyle ilgili tamamlaması gereken işler nedeniyle arazi çıkışı planlanandan uzun sürmektedir.</p> <p>Lot 2 ve 3: Arazi çıkış protokollerinin imzalanması tamamlanmıştır. Arazilerin eski haline getirilmesine ilişkin bitirilmesi gereken az sayıda çalışma vardır.</p> <p>Lot 4: Arazilerin eski haline getirilmesi çalışmaları devam etmekte olup, çalışmaların 2019 yılı içerisinde bitirilmesi beklenmektedir.</p> <p>Arazilerin eski haline getirilmesi çalışmalarının kalitesi: Panel'in ziyaret edilen köylerde yaptığı görüşmeler halkın Lot 3 ve 4'te arazilerin eski haline getirilmesi çalışmalarından genel olarak memnun olduğunu göstermektedir.</p>	<p>Yol onarım çalışmaları: TANAP inşaat müteahhitlerine İl Özel İdareleri'nin sorumluluğunda olan yol onarım çalışmalarının belirlenen takvime göre yapıldığını takip etmeleri konusunda ısrar etmelidir.</p> <p>Proje, YÜT'lere erişim yollarından kaynaklı toz sorununun işletme döneminde devam edip etmeyeceğini takip etmelidir. Sorunun devam edebileceği belirlenirse buna yönelik önlem alınmalıdır.</p>

Konu	Dördüncü Panel Ziyareti Temel Bulguları	Dördüncü Panel Ziyareti Başlıca Önerileri
	<p>İlave ödemeler: Eylül 2018 itibarıyla Lot 1'in ilk 100 km'sinde boru hattı inşaatı için edinilen 3 yıllık irtifak hakkı süresinin ve artık alan ödemeleri için verilen 1 yıllık sürenin aşılması nedeniyle ilave ödeme yapılması gerekliliği ihtimali değerlendirilmiştir. TANAP'ın vermiş olduğu bilgiye göre; Lot 1'in ilk 100 km'si içerisinde 3 yıllık irtifak hakkı süresinin dolduğu projeden etkilenen şahıs arazilerinin bulunduğu 42 yerleşim vardır. Ancak bu yerleşimlerin hepsinde söz konusu 3 yıllık sürenin aşımından önce arazi çıkışı tamamlanmıştır.</p> <p>Arazilere erişilememesinden kaynaklı herhangi bir kayıp olup olmadığının belirlenmesi için arazilerin eski haline getirilmesi/ arazi çıkışı ile ilgili açık şikayetler incelenmektedir.</p> <p>Yol onarım çalışmaları: Lot 3'te İl Özel İdaresi'nin sorumluluğunda olan yol onarım çalışmaları için inşaat müteahhidi gerekli ödemeleri gerçekleştirmiştir, ancak bu çalışmalar bazı yerlerde henüz yapılmamıştır.</p> <p>Panel'in ziyaret ettiği birkaç köyde Yer Üstü Tesisleri'ne (YÜT) ulaşım yollarından kaynaklı tozla ilgili şikayet dile getirilmiştir.</p>	
<p>Geçim Kaynaklarının Geri Kazandırılması</p>	<p>Yer Üstü Tesisleri kaynaklı kalıcı arazi kaybı: Geçim destek paketleri faydalanıcıları belirlenmiştir. Belirlenen toplam 202 potansiyel faydalanıcınının 124'ü (113 erkek ve 11 kadın) hak sahibi olarak belirlenmiştir. Bu kişilerle yapılan istişareler sonrasında her hak sahibi için uygun geçim destek paketi belirlenmiştir.</p> <p>Yer Üstü Tesisleri kaynaklı kalıcı ortak alan kaybı: Anlamli büyüklükte ortak alan (muhtemel mera/otlatma alanı) kaybına uğrayan üç köyde değerlendirmeler yapılmıştır. Projeden etkilenen kişilere danışılarak geçim kaynaklarının iyileştirilmesi için proje önerileri geliştirilmiştir. Projeler onay aşamasındadır.</p> <p>Boru hattı etkileri: Lot 3 ve 4'te ziyaret edilen köylerde boru hattı kaynaklı arazi kayıplarınının geçim kaynaklarına önemli bir etkisi görülmemiştir.</p> <p>Marmara Deniz Geçışı: Balıkçılık Gelir Kaybı Önleme Planı'nın uygulaması tamamlanmıştır. Mazot desteğine başvuran tüm balıkçılara mazot masrafları geri ödenmiştir. İzleme için</p>	<p>Yer Üstü Tesisleri kaynaklı kalıcı arazi kaybı: Faydalanıcıların destek paketleri kapsamındaki tarımsal makina, hayvan ve hayvan yemi sağlanan bütçelerle alıp alamadıklarınının izlenmesi için bu kişilerle yakın temas halinde olunmalıdır. Faydalanıcıların destek paketleri kapsamındaki kalemleri fiyat artışları nedeniyle alamamaları durumunda ek önlemler geliştirilmesi gerekebilir.</p> <p>Marmara Deniz Geçışı: İkinci izleme bulguları iç İzleme Raporu'na dahil edilmelidir.</p>

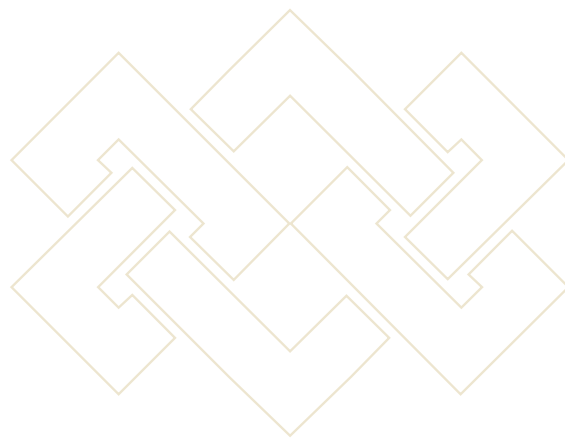
Konu	Dördüncü Panel Ziyareti Temel Bulguları	Dördüncü Panel Ziyareti Başlıca Önerileri
	<p>yapılan ikinci tur görüşmeler tamamlanmıştır.</p> <p>Orta ve uzun vadeli geçim kaynakları riskleri: TANAP, 2019 ve 2020 yıllarında gerekebilecek müdahaleler için de bir Geçim Kaynaklarını Yerine Koyma Planı bütçesi ayırmıştır. 2020 yılı bütçesi 2019 yılı içerisinde yapılacak Geçim Kaynaklarını Yerine Koyma Planı izlemesinin sonuçlarına göre etkinleştirilecektir.</p>	
Hassas Kişiler	<p>YÜT'ler: YÜT'ler için hassas kişiler veri tabanı oluşturulmuştur. Hassas kişilerle iletişime geçilmiş ve hak sahipliği matrisi çerçevesinde kendilerine geçici nakit geçim desteği ve geçim destek paketleri sunulmuştur.</p> <p>Boru Hattı: Sosyal Etki Uzmanları boru hattından etkilenen hassas kişilere ilişkin (kadın arazi sahipleri/kullanıcılarını da içeren) veri tabanı oluşturma çalışmalarını sürdürmektedir. Uzmanlar aynı zamanda boru hattının bu kişilere etkilerine ilişkin de muhtarlar ve hassas kişilerle görüşmeler aracılığıyla bir değerlendirme yapmaktadır.</p>	<p>Boru Hattı: Boru hattından etkilenen hassas kişilere ilişkin veri tabanı tamamlanmalıdır. Projenin bu kişiler üzerindeki etkilerine ilişkin değerlendirme tamamlanmalı ve gerekli görüldüğü halde hafifletici önlemler geliştirilmelidir.</p> <p>Hassas kişiler veri tabanı, belirlenen etkiler ve bu etkilere yönelik alınan önlemlere ilişkin kaydedilen ilerlemeler İç İzleme Raporu'nda sunulmalıdır.</p>
Fayda Paylaşımı	<p>İstihdam: Lot 1, 2 ve 3'te inşaatı tamamlandığı için demobilizasyon işlemleri başlamıştır. Lot 4'te ise etkilenen köylerden 18'i kadın olmak üzere 124 kişi kamp sahasında istihdam edilmektedir.</p> <p>Sosyal ve Çevresel Yatırım Programları (SEIP): Sosyal ve Çevresel Yatırım Programları'nın uygulaması devam etmektedir. Panel ziyaret ettiği bazı köylerde kişi ve topluluk bazında programlardan yararlandığını gözlemlemiştir. Ancak programların köyler üzerindeki etkilerini değerlendirmek için gerekli veri kullanıma hazır halde bulunmamaktadır.</p> <p>İnşaat müteahhitlerinin köylere desteği: Lot 1, 2 ve 3'te inşaat müteahhitlerinin köylere sağlamış olduğu desteğin boyutunu gösterebilecek veri bulunmamaktadır. Lot 4 için ise bu veri mevcuttur.</p> <p>Topluluk düzeyinde geçim destekleri: Panel'in üçüncü ziyaretindeki önerisi üzerine YÜT'lerden önemli derecede etkilenen 13 köy için topluluk düzeyinde geçim destek paketleri planlanmaktadır. Bu destekler muhtarlar ve yerel halk ile istişare edilerek ve bu toplulukların ihtiyaç ve öncelikleri dikkate alınarak geliştirilmektedir.</p>	<p>Sosyal ve Çevresel Yatırım Programları (SEIP): Sosyal ve Çevresel Yatırım Programları çerçevesinde etkilenen köylere verilen desteğin boyutunu gösterecek veriler derlenmelidir. Bu veriler İç İzleme Raporu'na dahil edilmelidir.</p> <p>İnşaat müteahhitlerinin köylere desteği: İnşaat müteahhitlerinin köylere sağlamış olduğu desteğin boyutunu gösterebilecek veriler (örneğin kaç köyün makina, boru ve/veya artık yakacak odun desteğinden yararlandığı gibi) mevcut veriler derlenmelidir. Bu veriler İç İzleme Raporu'na eklenmelidir.</p>

Konu	Dördüncü Panel Ziyareti Temel Bulguları	Dördüncü Panel Ziyareti Başlıca Önerileri
Kümülatif Etkiler	YÜT'ler ve Boru Hattının Kümülatif Etkileri: İkinci ödeme için uygun bulunan 829 parselle ilişkin ödemeler oldukça ilerlemiştir (Ekim 2018 sonu itibarıyla parsellerin %80'inin ödemesi yapılmıştır).	Öneri bulunmamaktadır.
Paydaş Katılımı	Projeden etkilenen köylerle kapsamlı şekilde ilgilenilmeye devam edilmektedir. Panel'in dördüncü ziyareti sırasında görüştüğü köylüler genel olarak bu çalışmalardan memnun olduklarını ifade etmişlerdir.	Kamp sahaları: Kamp sahalarından etkilenen arazi sahipleri sahaların ilgili kamu kurumlarına devri süreci ile ilgili bilgilendirilmelidir.
Şikayet Giderme Mekanizması	Lot 1 ve 2: Tasfiye süreci başlamış olmasına rağmen Lot 1'de arazi çıkışına ilişkin hala açık olan bir dizi şikayet bulunmaktadır (Lot 2'de bu sayı 6 iken Lot 1'de 30'dur). Sosyal etki ekibi bu durumdan haberdardır ve tüm şikayetlerin bir an önce çözülmesi için çaba sarf etmektedir. Lot 3 ve 4: Genel olarak şikayetler zamanında çözüme ulaştırılmıştır.	Öneri bulunmamaktadır.

8. **Panel'in son ziyaretinden bu yana Proje'de önemli ilerleme kaydedilmiştir.** Ancak Proje uygulamalarının Dünya Bankası ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası standartlarına tam uyumunun sağlanması için bazı alanlarda, özellikle de Lot 1'de arazilerin zamanında eski haline getirilmesi konusunda ek önlemler alınmalıdır.

9. **İnsan kaynakları yönetimi** – Geriye kalan işlerin zamanında tamamlanabilmesi için Yeniden Yerleşim Uzmanı'na personel desteği sağlanmalıdır.

10. Daha önceki Raporlarda da ifade edildiği üzere TANAP Proje'sinin arazi edinimi ve yeniden yerleşim sürecinde **önemli dersler alınmıştır.** Bu deneyimler, Türkiye ve uluslararası alandaki gelecek boru hattı projeleri için son derece yararlı olabilecektir. Panel, gelecekteki projelerde kullanılmak üzere bu çıkarımların ve iyi uygulamaların kayıt altına alınmasını tavsiye eder. Bu amaçla Dünya Bankası ve Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası'ndan fon talep edilmesi de mümkün olabilir.

TANAP
tanap.com